

FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL VE ESERLERİ

Ramazan ASLAN*

Hayatı

Milli edebiyat döneminin ünlü Türk şairi ve tiyatro yazarı Faruk Nafiz Çamlıbel, 18 Mayıs 1898'de İstanbul'da doğdu. Aslen Trabzonlu olan babası, hazîne-i hâssa¹ başmüfettişi Süleyman Nâfiz Bey, annesi ise tüccar Necati Bey'in kızı Fatma Rûhiye Hanım'dır. Şair ilk eğitimini Bakırköy Rüştiyesi ve ortaokul eğitimini Hadîka-i Meşveret İdâdîsi'nde² tamamladı. İdâdî son sınıfta, ileride "Hecenin Beş Şairi"³ diye anılacak olan grupta kendisiyle beraber yer alan Yusuf Ziya Ortaç ile tanışıp arkadaş oldu. Öyle ki kendisi ilk şiir denemelerini de 15-16'lı yaşlarda olduğu bu dönemde yazmaya başladı. Eğitim hayatına Tıp Fakültesi'nde devam eden şair yayımladığı şiirleriyle dikkat çekti ve kısa zamanda tanındı. 1913 yılına gelindiğinde *Temâşây-ı Zulmet* adını taşıyan ilk şiirini Peyâm-ı Edebî dergisinde yayımladı. Yine aynı yıl *Muhârebe* ve *Muhâvere ile Âşiyân-ı Harâb* adındaki manzumelerini kaleme aldı. 1914 yılında ise *Saat* adlı çocuk şiirini yayımladı. Faruk Nafiz hem edebiyata olan ilgisi hem de geçim sıkıntısı sebebiyle tıp eğitimini yarıda bırakarak edebiyata yöneldi. 1917-1918 yılları arasında İleri Gazetesi'nin yazı kurulunda çalıştı, 1922 yılında ise gazetenin temsilcisi olarak Ankara'ya gitti. 1922-1924 yılları arasında edebiyat öğretmeni olarak iki yıl Kayseri'de görev yapan Çamlıbel daha sonra Ankara ve İstanbul'a geçerek 1924'te Ankara Muallim Mektebi, 1925'ten 1932 yılına kadar Ankara Kız Lisesi ve Ankara Erkek Lisesi, 1932-1946 yılları arasında ise Vefa ve Kabataş liseleri ile Amerikan Kız Koleji'nde görev yaptı. Şair daha sonra öğretmenlik görevinden ayrılarak 1946 yılında İstanbul milletvekili oldu ve 1960'a kadar siyasette aktif bir şekilde rol oynadı. Ancak o, 1960'ta yaşanan darbeden sonra tutuklanarak Yassıada'ya gönderildi. 1961 yılına kadar hapiste kalan Çamlıbel sonunda mahkemede suçsuz olduğu kabul edilerek serbest bırakıldı. Bu olaydan sonra siyasete devam etmek istemeyen şair, Yassıada'da arkadaşlarıyla beraber çektiği acıları nazmetti ve bunu 1967 yılında Zindan Duvarları adıyla neşretti. Son yıllarını Arnavutköy'deki evinde geçiren Faruk Nafiz, 8 Kasım 1973 yılında Fethiye-Kaş arasında yaptığı bir vapur seyahati esnasında vefat etti.

Beş Hececiler adı verilen akımın öncülerinden biri olan ve bu grubun sanatsal olarak en başarılı ismi kabul edilen şair, anlaşılması zor konular ve metaforlar kullanan Servet-i Fünûn edebiyatının⁴ etkisi altında kalarak ilk şiirlerini "sanat sanat içindir" anlayışıyla yazdı. Bu etkilenmenin bir sonucu olarak 1916-1917 yılları arasında Servet-i Fünûn dergisinde neşrettiği Sahil akşamları, Sana Dair, Şebâb-ı Giryân, Leyâl-i Uhrevî, Sabah İbâdetleri, Mevsimler, Bir Yolculuk şiirlerinde bireysel duygulara ağırlık

* Arş. Gör., Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belâgatı Ana Bilim Dalı, ramazanaslan@trabzon.edu.tr

¹ Osmanlı padişahlarının şahsî gelir ve giderlerini idare eden teşkilât.

² Hadîka-i Meşveret İdadisi; Türk ve Müslümanlar tarafından kendi sermayeleriyle açmış oldukları batılı modelde eğitim veren Müslim Özel Mekteplerdendir. Okul 24 Temmuz 1324 /6 Ağustos 1908 tarihinde Tavşantaşı'da açılmıştır.

³ Beş Hececiler, I. Dünya Savaşı'nın başladığı 1914'ten sonra "Millî edebiyat" akımının görüşleri doğrultusunda hece vezni ve sade Türkçeyle şiir yazan beş şairin oluşturduğu gruba denir. Bu grubu oluşturan beş şair: Orhan Seyfi Orhon, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Yusuf Ziya Ortaç ve Faruk Nafiz Çamlıbel'dir. Memleket sevgisi, yurt güzellikleri, kahramanlık ve yiğitlik bu şairlerin işledikleri başlıca konulardır.

⁴ Sembolizm ile parnasizmin etkisinde kalarak "Sanat sanat içindir" anlayışını benimseyen edebiyatçıların oluşturduğu edebiyat topluluğu ve 1891-1944 yılları arasında bu edebî topluluğun yayın organı olan derginin adıdır. Bu grubun en çok işlediği konular: günlük yaşam, aşk, doğa görüntüleri, karamsarlık, düş kırıklıkları, ölüm temalarıdır.

verdi. Şair daha sonra bu anlayışla şiir, nesir ve hikâye gibi yazılarını Edebiyât-ı Umûmiye Mecmuası (1916-1919), Yeni Mecmua (1918) Ümid Mecmuası (1919-1921), Şair (1918-1919), Nedim (1919), ve Yarın (1921-1922) dergilerinde de yayımlamaya devam etti. Bu dönemin Faruk Nafiz’i; Türk edebiyatçı ve edebiyat tarihçisi Cevdet Kudret’in ifadesiyle; “karşı sahilden esen rüzgâra dağıttırmak için kumral ve uzun saçlarını toplayan”, “sisli gözlerle enginleri dinleyen”, “tenha sahile gölgeler çökerken ruhunda bir tel inleyen”, “hülyalı yaz akşamları omzunda ipek maşlahı ile sahilde, kumların üstünde” ya da “kayalıklarda gezen ince kadınlar”a, “elâ gözlerine akşamın sisleri çöken” sevgililere, “ince parmaklarında bir yaprakla kuytu yolları dolaşan ve bir söğüdün gölgesinde düşünen sarışın” kızlara gönül veren; “gönlünde eskiden beri sarışın kumralı, kumral esmeri kovalayan”, hayatında ve şiirinde, işte böyle, Moda, Fenerbahçe ve Kalamış kıyılarında seveda peşinde koşan bir yalı çapkınıdır.⁵

I. Dünya Savaşı ve sonrasında imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile yaşanan gergin ortamdan etkilenen Çamlıbel’in edebî hayatında önemli bir dönüm noktası yaşandı. 1922 yıllarından itibaren öğretmenlik görevini yapmak için Kayseri’ye yaptığı üç günlük araba yolculuğu sırasında Anadolu topraklarından geçen ve daha sonra Şark Vilayetleri Tetkik Heyeti ile Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Trabzon ve Kastamonu’yu da kapsayan uzun süreli bir Anadolu gezisine katılan Faruk Nafiz bu bölgeyi ve yaşanan acıları yakından tanıma fırsatı buldu. Bu durumdan etkilenen şair bundan sonra “sanat toplum içindir” anlayışına yöneldi ve artık toplumsal konuları işlemeye başladı. Bu akımın en önemli özelliklerinden biri olan sade dili tercih eden Çamlıbel yazdığı şiirleri hem hece vezniyle hem de herkesin anlayabileceği sade bir Türkçeyle kaleme aldı. O, yazılarında Batı hayranlığı ve Batı taklitçiliğinin karşısına Anadolu kültürü ve sanatını ön plana çıkardı ki bu düşüncesinin en önemli örneği ve Kayseri’ye yaptığı üç günlük seyahatin izlerini taşıyan Han Duvarları oldu.⁶

Eserleri

Faruk Nafiz Çamlıbel şiir, roman, tiyatro, inceleme, günlük makale ve mizah gibi farklı alanlarda başarılı eserler kaleme aldı.⁷ Çalışmamızın sınırlarını aşmaması amacıyla burada şairin şiir, tiyatro, roman ve monografi türü eserlerini kısaca ele alacak ancak makale, sohbet ve fıkra türündeki yazılarını ise sayılarının çok fazla olması nedeniyle isimlerini zikretmekle yetineceğiz.

1. Şiirleri

Faruk Nafiz’in şairlik dönemini beş kısma ayırmak mümkündür.

Birinci Dönem (Acemilik/Başlangıç Devresi): 1913-1919 yılları arasındaki dönemdir. Bu dönem şiirlerinin başlıca teması aşk ve bireysel duygulardır. Şair bu dönem şiirlerini II. Meşrutiyet’in ilanından sonra Servet-i Fünûn edebiyatının getirdiği estetik kaygıların öne çıktığı bir anlayışla yazdı. Dolayısıyla

⁵ Cevdet Kudret, “Faruk Nafiz’in Şiir ve Han Duvarlarının Kaynakları Üzerine Notlar”, *Türk Dil* 269 (1974), 395.

⁶ Hayatı hakkında detaylı bilgi için bk. Murat Yalçın (ed.) “Faruk Nafiz Çamlıbel”, *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010), 1/294-295; Şükran Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1973), 115-117; Nihat Sami Banarlı, “Faruk Nafiz Çamlıbel”, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1971), 2/1216-1221; Erdal Çakıcıoğlu, *Yazarlar ve Şairler Sözlüğü*, ed. Tuba Öztürk (İstanbul: Eflatun Matbaası, ts.), 125; Emrah Pelvanoğlu, “Ossianizm ve Beş Hececiler”, *Millî Folklor* 75 (2007), 5-10; Belkıs Altunış Gürsoy, “Faruk Nafiz Çamlıbel”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2003), 3/22-23; Dursun Özyürek, “Modern Türk Şiirinde Hecenin Yükselişi ve Beş Hececiler”, *3 Aylık Edebiyat Düşünce Dergisi* 2 (2014), 12-17; Fevziye Abdullah Tansel, “Faruk Nafiz Çamlıbel”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası* s.1 (Ocak/1974), 38-51; “Faruk Nafiz Çamlıbel” (İstanbul: Yeni Türk İslam Ansiklopedisi, 1995), 87-90; Halil Hadi Bulut, “Faruk Nafiz Çamlıbel’in Şiirleri (derleme-tasnif-inceleme) (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/195-196; Cevdet Kudret, “Faruk Nafiz’in Şiir ve Han Duvarlarının Kaynakları Üzerine Notlar”, *Türk Dili*, 29/269 (1974), 395-403; Halil Hadi Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1991), 21-22; Engin Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993), 1/1-21; Halil Hadi Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Şiirleri (derleme-tasnif-inceleme)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1988), 1-193; Melek Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Tiyatro Eserleri* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 15-20; Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları*, nşr. Nihat Sami Banarlı (İstanbul: Milli Eğitim Basımları, 1969), 1-8.

⁷ Hakan Soydaş, “Faruk Nafiz Çamlıbel Bibliyografyası”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* sayı 50 (2013), 243-260.

bu şiirlerde dış dünyadan kopukluk, hayali mekânlar ve tabiat tasvirleri, yapmacık bir dil ve teşbihler hakimdir. Temâşâ-yı Zulmet, Âşiyân-ı Harâb, Şebâb-ı Gıryân bu dönem şiirlerine örnektir.

İkinci Dönem (Ustalaşma Devresi): 1919-1924 yılları arasındaki dönemdir. 1919 yılı Çamlıbel'in edebî hayatında en fazla şiir yayımladığı yıllardan biridir. Bu yıl aşk şiirlerini neşretmeye devam eden şair aynı süre zarfında I. Dünya Savaşı'nı konu edinen ve Anadolu'daki sıkıntıları anlatan Bozgun ve Mağlup adındaki iki şiirini kaleme aldı. Bu dönemden itibaren memleket sorunlarına yönelmeye başlayan Çamlıbel artık bu bağlamda şiirler yazmaya başladı.

Üçüncü Dönem (Olgunluk Devresi): 1925-1938 yılları arasındaki dönemdir. Çamlıbel en olgun şiirlerini bu yıllarda verdi. Bu dönem şiirlerinde ve sanat anlayışındaki değişikliğin temel sebebi Anadolu'daki acılara bizzat şahit olmasıydı. Aslında bu süreç 1922 yılında Kayseri'ye öğretmen olarak başladığı yıllara kadar uzanır. 1925 yılında yayımladığı Kızıl Saçlar ve Han Duvarları şiirleri Anadolu'yu anlatan ilk ve en güzel şiirlerden kabul edilir. Çamlıbel olgunluk döneminde kaleme adlı şiirlerinin büyük çoğunluğunu kitap halinde neşrederken geri kalan şiirleri ise mecmualarda yayımladı. Çoban Çeşmesi, Suda Halkalar, Bir Ömür Böyle Geçti, Elimle Seçtiklerim, Akarsu, Akıncı Türküleri ve Tatlı Sert adlı şiir koleksiyonları bu dönemde kaleme alındı.

Dördüncü Dönem (Durgunluk Devresi): 1939-1960 yılları arasındaki dönemdir. 1938 Atatürk'ün ölümüyle kapanan destansı devirden sonra şair tamamen aşk temasına geri döndü ve artık Anadolu'yu ikinci planda bıraktı. Çamlıbel bu sırada günlük olaylar, edebî, siyasi ve sosyal meseleleri ele aldığı mizah yazarlığına devam etti ve yaklaşık 800'den fazla mizahi şiir yayımladı.

Beşinci Dönem (Son Devresi): 1961-1973 yılları arasındaki dönemdir. Çamlıbel milletvekili seçildiği dönemden itibaren şiir yazımına ara verdi. Ancak 1960 ihtilalinde tutuklanarak hapse atılması üzerine yaşadığı acıları 1967'de iki kısımdan oluşan Zindan Duvarları adlı kitapta topladı. Zindan Duvarları'ndan sonra şiire ara veren şair 1972 yılında "İsimsiz Kıtalar" başlığı altında tekrar geri döndü.⁸

1.1. Şarkın Sultanları (1918)

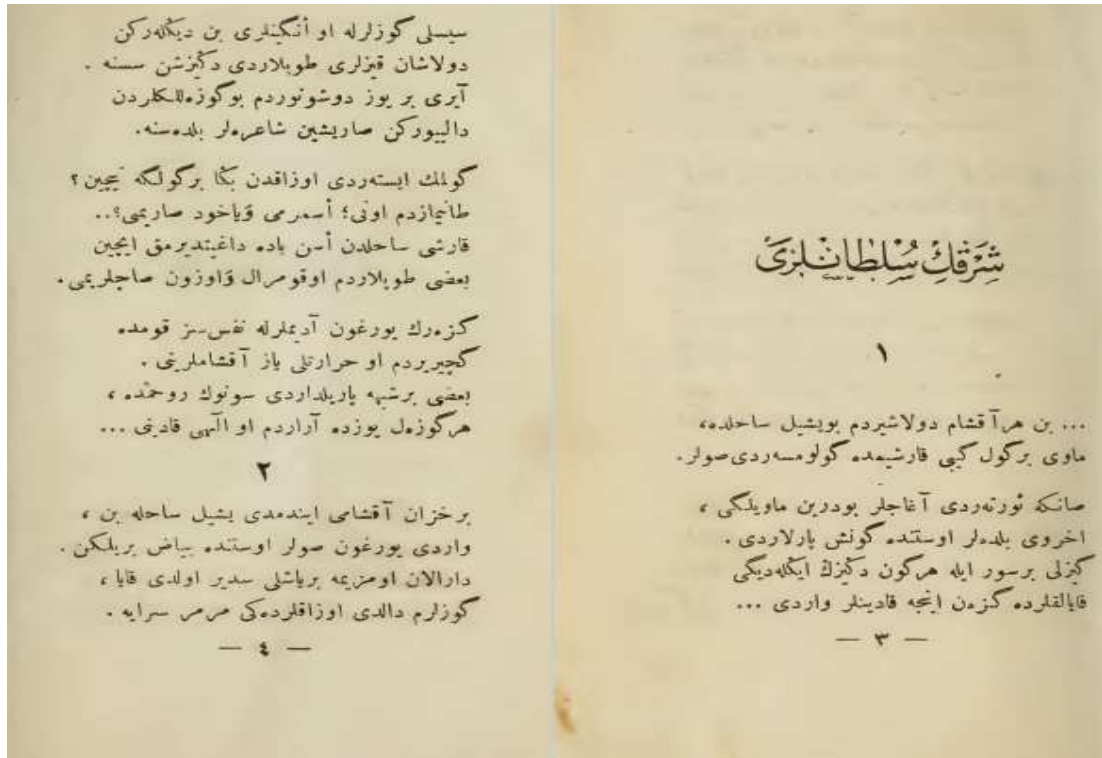
Şarkın Sultanları, Fâruk Nâfiz'in 1918 yılında Edebiyât-ı Umûmiyye Mecmuası'nda ilk şiirlerini neşredip bununla edebî sahada tanınmaya başladığı on dört başlıktan oluşan şiir koleksiyonudur. Kitap 1918 yılında Orhaniye Matbaası'nda basıldı. **Eserin Muhtevası:** Şair kaleme aldığı bu kitabında tabiat ve aşk temalarını merkeze almaktadır. Şiirlerde sürekli bir hüznün ve sevgiliden ayrılmamanın verdiği ızdırıp dolu bir hava hakimdir. Yine Servet-i Fünûn ve Tanzimat şairlerinin etkisi altında kaldığını gösteren bahçe, gölgelik, solgun çiçekler, yapraklar ve ay ışığı eserin başlıca unsurlarını teşkil etmektedir.⁹

⁸ Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 23-56; Ayrıca bk. Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, 122-186; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Şiirleri (derleme-tasnif-inceleme)*, 10-19

⁹ Yakup Öztürk, "Faruk Nafiz Çamlıbel (1897-1973)", *Atatürk Ansiklopedisi*, 2023, 1-7; Erişim: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/faruk-nafiz-camlibel-1897-1973/?pdf=5951>; Elif Esra Önen Dede, "Faruk Nafiz Çamlıbel", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, 2019, 1. Erişim: <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/camlibel-faruk-nafiz>.

Resim 1: Muallim Ahmed Hâlid tarafından 1918 yılında Orhâniye Matbaası'nda basılan eserin ilk iki sayfası

Resim 2: Muallim Ahmed Hâlid tarafından 1918 yılında Orhâniye Matbaası'nda basılan eserin üçüncü ve dördüncü sayfası

1.2. Gönülden Gönüle (1919)

Gönülden Gönüle, Fâruk Nâfiz'in 1919'da Hukuk Matbaasında neşrettiği on üç başlıktan oluşan şiir koleksiyonudur. Yaklaşık otuz dokuz sayfadan oluşan kitap Nihâl adını verdiği sevgilisine olan aşkla başlamaktadır. Şair Şarkın Sultanları'nda izlediği metodu bu kitabında yine devam ettirmektedir.

Muhtevası

Yaz akşamları, sahiller, köy, gündüz vaktinde gölgelikler, solgun çiçekler, çayırlar, uzlet, gizli aşk, sevgiliden uzak kalma ve gençlik yıllarına özlem kendini açık bir şekilde hissettirmektedir. Nafiz'in bu şiirleri her ne kadar aşk konulu olsa da bu aşk iç karartan, sürekli bir hasret ve özlem içinde olduğunu hissettiren şiirlerdir.¹⁰ Koleksiyondaki Bozgun ve Mağlûb şiirinde I. Dünya Savaşı ve Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra muharebe cephelerinden çekilen Osmanlı askerlerinin durumlarını anlatır. Bu şiirlerde, Türk ordusunun, aldığı yenilgiye rağmen kahraman olduğu övgüyle işlenir. Şaire göre bu askerler son güne kadar cesurca savaşmışlardır. Buna rağmen şiirlere bakıldığında hüznü bir havanın hâkim olduğu görülür.¹¹ Mağlûb şiirinde İstanbul'un işgalini konu alan şair yine askerlerin kahramanlıklarından bahsetmekte ve yenilgiye rağmen kaçmamalarını takdir edersine anlatmaktadır.¹² Yine köy hayatı, kış geceleri, dağlardaki karlar, çeşmeler, yoldan geçen yolcular ve eskiye özlem Köyde Kış şiirinde detaylıca ele almaktadır.¹³ Bu şiirlerin yanı sıra Gençlik, Kış Gezintileri, Âmâ, Eski Bir Kin, Terennümler, Kırılarda gibi benzer temaları işleyen şiirler de vardır.

Resim 3: 1919 yılında Hukuk Matbaası Matbaası'nda basılan eserin ilk ve ikinci sayfası

¹⁰ Faruk Nafiz Çamlıbel, *Gönülden Gönüle* (İstanbul: Hukuk Matbaası, 1919), 31.

¹¹ Bk. Çamlıbel, *Gönülden Gönüle*, 33.

¹² Bk. Çamlıbel, *Gönülden Gönüle*, 37.

¹³ Bk. Çamlıbel, *Gönülden Gönüle*, 34.

1.3. *Dinle Neyden (1919)*

Dinle Neyden Faruk Nafiz'in bir diğer şiir koleksiyonudur. Eser Kitâbhâne-i Sûdî tarafından basılmıştır. Kitabın kapağında Mesnevî'nin "Dinle neyden, kim hikâyet kılmada, ayrılıklardan şikâyet kılmada" şeklindeki ilk beyti yer almaktadır. Faruk Nafiz'in en çok etkilendiği, aşk şiirlerinde kendisine sıkı sıkıya bağlı olduğu ve hatta üslubunu takip ettiği Yahya Kemal Beyatlı'nın etkisi bu eserde de kendini göstermektedir. Öyle ki Çamlıbel, bu kitabının adını Yahya Kemal'den almakta ve eserin başında ondan övgü dolu şu sözlerle bahsederek eseri ona ithaf etmektedir:¹⁴

Yahya Kemal'e: Cenâb'la, Fikret'ten sonra edebiyatımızda ilk merhale sen oldun. Muârizların ne derlerse desinler, senin şiire getirdiğin zevki târih, en müstesnâ zevklerden kaydediyor. Ben, ismi senden doğan bu eseri, yine sana ithâf etmekle yüksek sanatına karşı göstermeğe mecbur olduğum hürmeti bir dereceye kadar edâ ediyorum zannındayım.

Muhtevası

Şairin bu eserinde ölüm, zamana hayıflanma, gençliğin kayboluşu, açıklanmayan dertler, sevgiliye aşırı özlem ve yolculuk temaları yoğun bir şekilde işlenmektedir. Şair daha önceki şiirlerinde kullandığı sahil, gece, yalnızlık, korku vb. unsurları kullanmaya devam etmektedir. Örneğin şu beyitte şairin nasıl bir ruh hali taşıdığı ve her şeyden umudunu kesercesine ölümü beklediği açık bir şekilde görülmektedir.

Bir hayal gibiyim kabrin üstünde,
Uzağım gençliği emellerinden
Kalbimin farkı yok bu gamlı günden
Bir kırık ribâbın tellerinden¹⁵

Bununla birlikte şairin bu şiirlerinin hepsinin tamamen karamsar bir hava ile yazılmadığını ifade etmek isteriz. Bazen şairin kalbinde bir umut ışığı belirir ve bununla hayata bağlanır. Bu da daha çok sevgili ile duygusal bir yakınlık kurduğu zamanlarda olur. Örneğin şu parçada şairin sevgilisi tarafından unutulmama sevinci onun tüm ümitsizliğini ortadan kaldırır:

Bazen hırçın dalgaların kalbi çarparken
Sahillerde senden kalan bir gölge varken
Ye'sim geçer sanırım ki unutulmadım.¹⁶

Toplamda yirmi yedi farklı başlık altında şiirler kaleme Faruk Nafiz'in siyâsî gelişmelerin uzağında kalmadığı ve yukarıda zikredilen diğer kitaplarda da görüldüğü üzere yaşanan olayları şiirlerine taşıdığı görülmektedir. Onun bu bağlamda Filistin'den Geçerken şiiri I. Dünya Savaşı'nda Filistin coğrafyasının kaybedilmesi üzerine kaleme aldığı bu tür siyasi temalara örnek verilebilir.¹⁷

1.4. *Çoban Çeşmesi (1926)*

Faruk Nafiz'in Anadolu'ya geçtikten sonra kaleme aldığı ilk kitabı Çoban Çeşmesi¹⁸ 1926 yılında Yeni Şark Kütüphanesi tarafından Marifet Matbaası'nda basılmıştır.

Muhtevası

Eser Çoban Çeşmesi, Ocak Başında ve Saz Şairleri olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır. Çamlıbel şiirlerini hece vezni ile kaleme almakta ve lirik bir üslupla yazmaktadır. Dilini son derece sade ve akıcı kullanan şair, halk edebiyatı unsurları, Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı gibi Halk kahramanlarına da baş-

¹⁴ İhsan Safi, "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Sanatında Yahya Kemal Beyatlı'nın Etkisi", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 2/4 (2015), 1-10; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 28-29.

¹⁵ Faruk Nafiz Çamlıbel, *Dinle Neyden* (İstanbul: Kitâbhâne-i Sûdî - Hilâl Matbaası, 1926), 19.

¹⁶ Çamlıbel, *Dinle Neyden*, 33.

¹⁷ Bk. Öztürk, "Faruk Nafiz Çamlıbel (1897-1973)", 3.

¹⁸ Öztürk, "Faruk Nafiz Çamlıbel (1897-1973)", 3.

vurarak adeta bir halk ozanı gibi klasik temaları işlemektedir.¹⁹ Şair, asıl şahsiyetini Çoban Çeşmesi ile bulmuştur. Zira bu şiir koleksiyonunda yazdığı şiirlerinde artık başka şairlerin dolayısıyla Yahya Kemal Beyatlı'nın da etkisi ortadan kalkmıştır. Faruk Nafiz artık şiirlerinin içeriğini Anadolu'dan almakta ve konuları vatansever bir milliyetçi duygusuyla işlemektedir. Dolayısıyla 1925-1928 yılları arasındaki dönem onun için şiirlerini memleketçi şiir akımıyla yazdığı "Memleket/Anadolu Edebiyatı" dönemidir.²⁰

Şairin işlediği temalar her ne kadar Anadolu ve memleket konuları olsa da aşk, sevgiliden uzak kalmanın hasreti ve çekilen acının hâlâ eski karamsar bir havayla işlendiği görülmektedir.²¹

1.5. Suda Halkalar (1928)

Faruk Nafiz'in Suda Halkalar eseri, harf inkılabından önce yayımlanan son kitabıdır. Sanâyi-i Nefise Matbaası'nda basılan eser, Çamlıbel'in farklı dönemlerde kaleme aldığı şiirlerden oluşmaktadır. Şair bu kitabını "Üstad Yahya Kemal'e" diyerek ona ithaf etmiştir.²²

Muhtevası

Şiirler Suda Halkalar, Yaydan Kopan Ok, Gurbet, Macera ve Gençlik ile Beyaz ve Kırmızı bölümlerine ayrılmaktadır. Suda Halkalar şiirinde su imgesi daha önceki şiirlerinde olduğu gibi karamsar tablolar halinde sunulmaktadır. Bu imge ve şairin hayalleri şiirin değişmez unsurlardır. Faruk Nafiz gerek benzetmeler gerekse de şiirde kullandığı bu su imgelerinde geçmiş hüzünlü bir hava içerisinde hatırlatmakta ve geçmişe özlem duyduğunu göstermektedir. Çamlıbel'in bu şiirlerinde karamsarlık, matem duygusu, içe kapanıklık, uzlet, sevgiliye özlem, geçmiş hatırlama, sevgili ile geçirdiği güzel günlere hayıflanma gibi konular ön plandadır.²³ Şair'in eserde memleket meselelerine yöneldiği şiirleri de vardır. Faruk Nafiz, Çoban Çeşmesi'nden sonra Suda Halkalar kitabındaki şiirlerinde Anadolu ve Memleket edebiyatını ustaca işlemektedir.²⁴ Onun Gurbet, Talas Bağlarında Batı, Kızıl Saçlar, At şiirleri Türk milletinin özüne yönelik şiirlerdir. Örneğin o, kağrı süren kızıl saçlı bir köylü kızını şu beyitlerle anlatır:²⁵

İnleyen memleketimdir bit tekerlekte, dedim,
Hangi bir köylü bil kağrıyla sürünmekte, dedim.²⁶

Kendisi ayrıca aşk temasının yanında ölüm temasını işlediği ve dini duygularını aksettirdiği *Meleku'l Mevt* şiiri ayrı bir önem taşımaktadır. Faruk Nafiz, bu şiirinde Kurtuluş Savaşı'nı, savaşın yıkıcı etkilerini, sonucunda yaşanan acıları ve ölümleri anlatmaktadır. Şairin şiir boyunca Azrail'e seslendiği, insanların acılarına aldırmamasından, ölüm orağıyla onları kırıp geçmesinden dolayı ona kızgınlık duyduğu görülmektedir²⁷

Bir ölüm meltemi halinde eserken nefesin,
Ömrü bir dal gibi bi-çârelerin sallanıyor;
İhtiyarlar yanıyor, körpe çocuklar yanıyor;
Köyün sıtmalı bağrında cehennem mi, nesin?²⁸

¹⁹ Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 39.

²⁰ Safi, "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Sanatında Yahya Kemal Beyatlı'nın Etkisi", 6.

²¹ Bk. Faruk Nafiz Çamlıbel, *Çoban Çeşmesi* (İstanbul: Yeni Şark Kütüphanesi - Marifet Matbaası, 1926), 5-6.

²² Safi, "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Sanatında Yahya Kemal Beyatlı'nın Etkisi", 5.

²³ Hüseyin Doğramacıoğlu, "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Suda Halkalar Adlı Eserinde Su İmajları Ve Benzetmeler", *Turkish Studies* 7/3 (2012), 1037-1051.

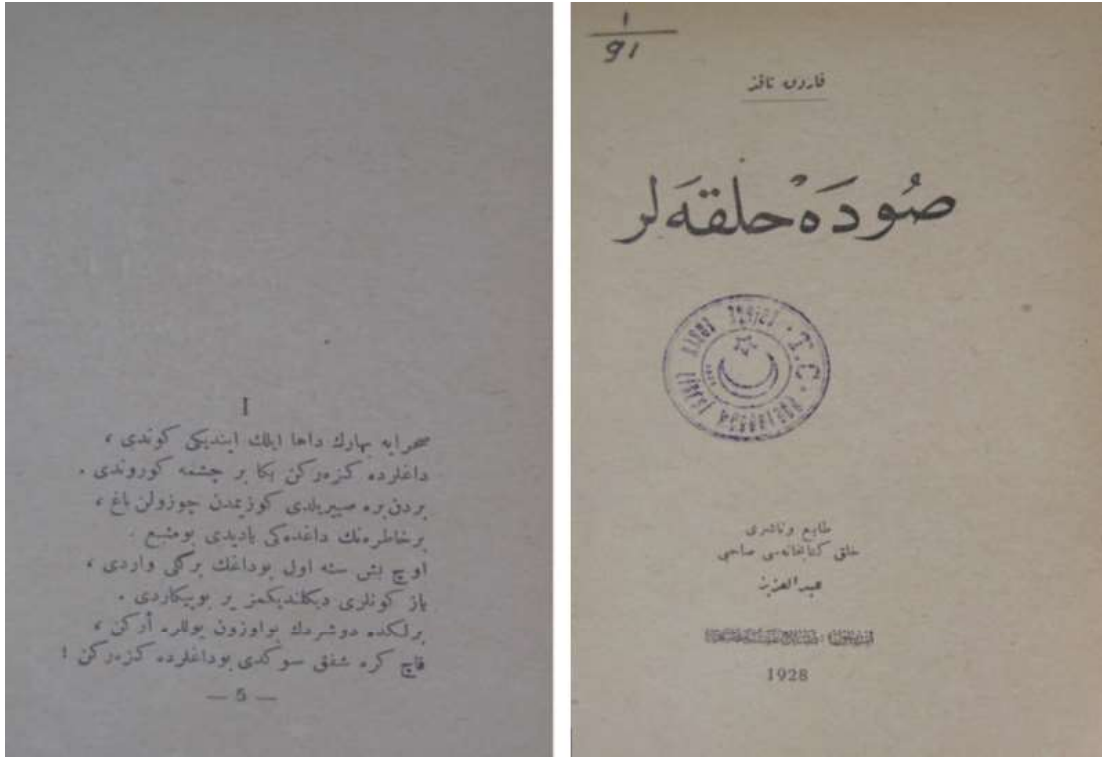
²⁴ Safi, "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Sanatında Yahya Kemal Beyatlı'nın Etkisi", 6.

²⁵ Kudret, "Faruk Nafiz'in Şiir ve Han Duvarlarının Kaynakları Üzerine Notlar", 397.

²⁶ Çamlıbel, *Suda Halkalar*, 17.

²⁷ Öztürk, "Faruk Nafiz Çamlıbel (1897-1973)", 3.

²⁸ Çamlıbel, *Suda Halkalar*, 22-23.

Resim 4: 1928 yılında Halk Kütüphanesi Sahibi Abdülazîz tarafından Sanâyi-i Nefîse Matbaası basılan eserin ilk ve ikinci sayfası

1.6. Bir Ömür Böyle Geçti (Seçme Şiirler-1932-1933)

Eser ilk defa 1932 yılında Suhulet Matbaası, Semih Lütfi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. 1972 yılında İnkılâp ve Arka Basımevi’nde yayımlanan elimizdeki mecmua 239 sayfa ve 143 şiirden müteşekkildir.

Muhtevası

Şair, kitabında Anadolu sevgisine yoğunluk vermektedir. Özellikle de mecmuadaki Sanat şiirinde Millî Mücadele ile birlikte bağımsızlığını tekrar kazanan Türk coğrafyası ve bu bağlamda işlenen “Anadolu sevgisi” asıl temayı oluşturmaktadır.

1.7. Elimle Seçtiklerim (Seçme Şiirler-1934)

Şairin, 1934 yılında sevdiği şiirlerini bir araya getirerek yayımladığı kitabıdır.

1.8. Boğaziçi Şarkısı

Eser hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık.

1.9. Akıncı Türküleri (1938-1939)

Akıncı Türküleri, Çamlıbel’in vatansever ve milli duygularla Türk tarihini konu edindiği şiir kitabıdır. Eser 1938 yılında Kanaat Kitabevi tarafından yayımlanmıştır.

Muhtevası

Millî Mücadele’den yaklaşık on dokuz yıl sonra ele aldığı ve milli konuları işlediği kitap Akıncı Türküleri, Yayla Türküleri, Kışla Türküleri ve Destanlar olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Şair

Atlılar, topçular, tayyareciler, piyadeler, denizciler, köylüler ve kadınlar gibi bu mücadeleye katılan her kesimden insanın gösterdiği cesurca yiğitliklerini övüp, yüceltmektedir.²⁹ Dolayısıyla genel bir portre çizecek olursak bu koleksiyonun hemen hemen tamamının Kurtuluş Savaşı'nı ele aldığını söyleyebiliriz. Bu antolojide yer alan Atlıların Türküsü, Topçuların Türküsü, Tayyarecilerin Türküsü, Piyadelerin Türküsü, Denizcilerin Türküsü, Şehitlerin Türküsü ve Zafer Türküsü şiirlerinde şair, Türk askerinin ve milletin askerî dehasını cesaretlerini işlemektedir.³⁰ Şair, Hazır Ol! şiirinde Türk milletinin savaş için her an hazırlıklı olması yönünde tavsiyelerde bulunmakta ve savaşı bu millet için “Türk’ün eski oyunu!” olarak betimlemektedir. Silah Omuza! şiirinde şair Türk topraklarında aslında barış ve huzurun olduğunu ancak Türk milletinin herhangi bir işgal girişime karşı uyanık olması ve bunun için hazırlıklı olmasını dile getirmektedir. Çamlıbel, kitabında Dumlupınar, Çanakkale, Millî Mücadele, Kurtuluş Savaşı, Mustafa Kemal’in ölümü, İsmet İnönü ve Kara Fatma gibi birçok başlık açmaktadır. Özellikle de Erzurum’un işgaline karşı büyük mücadele gösteren ve halkı örgütleyen Kara Fatma’yı coşkulu bir övgüyle işlemektedir.³¹

1.10. *Tatlı Sert (Mizahi Şiirler-1938)*

Tatlı Sert, tamamen mizahî olmasa da Faruk Nafiz’in hicivci yönünü gösteren şiir kitabıdır. Eser 1938 yılında Kanaat Kitabevi tarafından yayımlanmıştır.

Muhtevası

Şair 1935 yılında milletvekilliğine seçilememesi üzerine yaşadığı kırgınlık ve öfkesini ifade etmek üzere bu şiirlerini kaleme almaya başlar. Kendisi yakından tanıdığı birçok kişinin siyasî tercihleri ve buna bağlı olarak onların hayat biçimlerini eleştirel bir dille anlatmaktadır. Özellikle Kervan İçinde, Var, Yok!, Benim Namzetliğim, adlı şiirlerinde büyük üzüntü ve kırgınlığını dile getirmektedir. Çamlıbel’in 1934’ten itibaren Akbaba ve Karikatür gibi dergilerde Çamdeviren, Deli Ozan ve Akıllı Ozan gibi takma adlarla yazdığı bu mizahî şiirlerin bir kısmı günlük yaşanan olaylar, bir kısmı çevresinde çoğunluğu sanatkar ve ediplerden oluşan insanlar ve diğer bir kısmı da şahsi istekleriyle ilgilidir. Dolayısıyla bu onun bu kitabında her türlü farklılığı ve çeşitliliği bulmak mümkündür. Kitabın son kısmında Faruk Nafiz, Şark Vilayetleri Tetkik Heyeti ile birlikte yaptığı Anadolu gezisini ve orada gördüklerini mizahi bir dille anlatmaktadır.³² Buradaki şiirlerde de Yahya Kemal Beyatlı’dan bahsetmiştir, ona yer vermiştir. Çamlıbel, farklı kesimleri mizah konusu yapmanın yanı sıra üstat olarak gördüğü Yahya Kemal Beyatlı’yı dahi bu tarz şiirlerine konu etmekten kaçınmamıştır. Bununla beraber o kitaptaki Benim Namzetliğim başlıklı şiirinde kendisini Yahya Kemal Beyatlı’dan sonra görmekte ve onu en büyük şair olarak kabul etmektedir.³³

1.11. *Akarsu (1936-1940) Kanaat Kitabevi, İstanbul 1940, 94 s.*

Eser 1940 yılında Kanaat Kitabevi tarafından yayımlanmıştır.

Muhtevası

Akarsu adlı şiir kitabı son kısımda yer alan “Kasideler” ve “Aşk İlahileri” başlıklı şiirlerle Faruk Nafiz’in diğer kitaplarından ayrılmaktadır. “Kasideler” başlığı altında biri Mustafa Kemal Atatürk diğeri ise İsmet İnönü için kaleme alınan iki şiir bulunmaktadır. Bu kasidede şair, Atatürk’ü, “Türklüğün bulunduğu

²⁹ Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri*, 52.

³⁰ BK. Faruk Nafiz Çamlıbel, *Akancı Türküleri* (İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1938), 7.

³¹ Mustafa Dere, “Faruk Nafiz Çamlıbel’in Şiirlerinde Savaş ve Kahramanlık”, *Black Sea Summit 6th International Social Sciences Congress*, 2021, 390-392.

³² Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri*, 53; Öztürk, “Faruk Nafiz Çamlıbel (1897-1973)”, 4; Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, 117.

³³ Safi, “Faruk Nafiz Çamlıbel’in Sanatında Yahya Kemal Beyatlı’nın Etkisi”, 7.

en yüce yıldız” olarak tanımlamaktadır.³⁴ Aşk İlahileri başlığı altında ise on dört tane şiir yer almaktadır. Şair bunların her birinde maşukuna olan aşkını bazen lirik ve bazen de dramatik bir dile getirir.³⁵

1.12. Heyecân ve Sükûn (Seçme Şiirler-1959)

Eser 1959 yılında İnkılâp ve Aka Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. Bu dönem Faruk Nafiz’in Atatürk’ün 1938’deki ölümüyle artık coşkulu asra kapıları kapattığı dönemdir. Zira Mustafa Kemal onun için Anadolu ve millet sorunlarının şiire yansımaları sağlayan ve ona güç veren bir şahsiyettir. Bu dönemden sonra şair daha önceleri hece ölçüsüyle güçlü ve coşkulu bir tarzda memleket şiirlerini yazarken 1938’den sonra bu şevki kaybetmektedir.

Muhtevası

Şair bu şiirlerinde neredeyse tamamen tekrar aşk temasını işlemeye başlamaktadır. Şiirlerinde artık ne Anadolu ne de bölge insanının sorunları işlenmez. Kendisi sanki Yahya Kemal’i taklit ettiği 1919’lu yıllara tekrar geri döner.³⁶

1.13. Zindan Duvarları (1967)

Zindan Duvarları Çamlıbel’in Yassıda’da hapis kaldığı süre boyunca kendi yaşadığı duyguları ve çevresinde yaşananları kaleme aldığı şiir kitabıdır. Eser 1967 yılında Tan Matbaası’nda yayımlanmıştır. Kitaptaki şiirler, dörtlüklerden oluşmaktadır.

Muhtevası

Kitap iki bölümden oluşmaktadır. Şair “Adadan Kıtalar” başlığını taşıyan birinci bölümün başında “Kader ve keder birliği ettiğimiz arkadaşların aziz hatırasına” notunu düşmektedir. “Ölümlü Kalım arasında” başlığını taşıyan ikinci bölümü ise Celal Yardımcı’ya ithaf etmektedir. Şair, kitaptaki doksan bir rubaide haksız yere hapse atıldığını, zindanların korkunçluğunu, oradaki gardiyan ve görevlilerin kötü davranışlarını ve hapishanede çektiği acıları anlatmaktadır.³⁷ Şair “Son Arzu” başlıklı rubaide, Adnan Menderes’in, zindanda yaşadığı acılara katlanamayarak intihar etmeyi düşünmesi olayını şu şekilde anlatmaktadır:³⁸

Ömrünün zehrini katmıştı ecel şerbetine;
Ona çok gördü kader son kadehin dolmasını.
Mutlaka istedi Mevlâ, o mübârek kulunun,
İntihâr etmeyip, illâ ki şehîd olmasını.

1.14. Han Duvarları (1969)

Han Duvarları, Faruk Nafiz’in Kayseri’ye gidişinde edindiği gözlemlerini anlatan ve bir çeşit gezi yazısı niteliği taşıyan eseridir. Eser 1969’da Nihad Sami Banarlı tarafından Milli Eğitim Basımları’nda yayımlanmıştır.

Muhtevası

Yaklaşık 206 sayfa olan kitap Memleket Şiirleri, Aşk Şiirleri ve Rubailer olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır. Kitapta daha önceki eserlerinde yayımlanan birçok şiir tekrar yer bu kitaba dahil edilmiştir. Çamlıbel’in, eserini kaleme aldığı 1922 yılı, aslında Osmanlı için büyük felaket ve yıkımların yaşanıp acılarının hala devam ettiği bir zamandır. Zira 1911 senesinde başlayan Trablusgarp Savaşı, 1912-1913 Balkan Savaşları, 1914-1918 I. Dünya Savaşı ve 1919’da başlayıp 1922 yılında sonra erek Kurtuluş

³⁴ Öztürk, “Faruk Nafiz Çamlıbel (1897-1973)”, 3-4.

³⁵ Faruk Nafiz Çamlıbel, *Akarsu* (İstanbul: Kanaat Kitabevi- Ahmet Saim Basımevi, 1940), 63-82.

³⁶ Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri*, 54-55.

³⁷ Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri*, 56-57.

³⁸ Öztürk, “Faruk Nafiz Çamlıbel (1897-1973)”, 4.

Savaşı Türk milletinin yüreğinde günümüze kadar derin izler bırakacak olan yıkımlar acılar, maddî ve manevî hasarlar bırakmıştır. Faruk Nafiz, 1922’de önce Ankara’ya ve daha sonra İstanbul’dan Anadolu’ya doğru yola çıkar. Faruk Nafiz, bu şiirinde kendi izlenimlerinin yanı sıra, başkalarının gözlem ve izlenimlerine de yer vermektedir.³⁹ Şair farklı bir yöntem izleyerek kendi şiirlerini Han’ın duvarlarına yansıtıp Anadolu’da yaşanan hadiseleri başkalarının ağzıyla aktararak okumaktadır.

2. Tiyatro

Faruk Nafiz Çamlıbel farklı konu ve alanlarda birçok oyun yazmıştır. Bu oyunlar bazen eğitici, bazen millî şuur uyandıran ve bazen de Yayla Kartalı adıyla kitaplaştırılan bazı oyunlarında olduğu gibi çocuklara yönelik disiplin ve ahlakî değerleri telkin tarzıdır. Bunun yanında o, Türklerin Orta Asya’dan başlayarak Anadolu’ya yaptıkları göçleri ve Millî Mücadele’yle devam eden mecralarını konun edinen manzum piyesler de yazmıştır.⁴⁰

2.1. *Canavar (Manzum piyes, 3 perde, 1925)*

Çamlıbel’in *Canavar* dramı, Osmanlı dönemi Anadolu’da yaşanan yüksek tabaka ile köylü arasındaki çatışmayı, köylerde yaşanan kargaşalar, acılar, sıkıntılar ve bunlarla başa çıkamayan dönemin idarecilerini konu edinmektedir. Eserin bir kısmı Milli Mecmûa’da, tamamı ise 1925 yılında Türk Yurdu dergisinde bölüm bölüm yayımlanmış ve 1926 yılında kitap hâlinde basılmıştır. Bu oyun ilk defa 1925’te oynanmış ve 1948’de filme aktarılmıştır.⁴¹

2.2. *Akın (Manzum piyes, 3 perde, 1932, 1965)*

Oyun, Türklerin İslam öncesi tarihini ve Orta Asya hayatını konu edinmektedir. Üç perde ve manzum piyes şeklinde yazılan Akın, Çamlıbel’in Memleket Edebiyatı çerçevesinde kaleme aldığı ve Türk edebiyatında müstesna bir yeri olan önemli yapıtlarından kabul edilmektedir. Oyun klasik destansı öğeler içeren bir tarzda kafiyeli ve 14’lü hece ölçüsü ile yazılmıştır. Eser, yazıldığı yıl Ankara Halkevi’nde, aynı yıl Darülbedayi’de (İstanbul Şehir Tiyatrosu) ve 1973 yılında ise Cumhuriyetin ilanının 50. yıldönümü münasebetiyle Ankara Devlet Tiyatrosu’nda oynanmış ve sahneye dahil edilmiştir.⁴²

2.3. *Özyurt (Manzum piyes, 3 perde, 1932, 1965)*

Özyurt, üç perdeden müteşekkil manzum bir piyestir. Çamlıbel bu oyununda realitenin dışına çıkarak meydana gelen hadiseleri ve olayları mübalağalı bir bakış açısıyla anlatmıştır. Faruk Nafiz, Türk örfünün diğer milletlerin örfünden daha üstün olduğunu ve uygarlık tesisinde hepsinden ileride olduklarını vurgulamış ve bunu yaparken kapalı bir şekilde göç edilen bölgedeki yerli kültürü yermiştir.⁴³

2.4. *Kahraman (Manzum piyes, 3 perde, 1933, 1965)*

Kahraman, Faruk Nafiz Çamlıbel’in üç perdeden müteşekkil manzum ve en kapsamlı olarak incelenen piyesidir. Oyun Milli Mücadele döneminde Mustafa Kemal Atatürk hakkında oluşan bakış açısını konu edinmekte ve savaştan sonra onun toplum nazarındaki yansımalarını anlatmaktadır.⁴⁴

³⁹ Emir Ali Şahin, “Anadolu Nottarı ve Han Duvarları’nı Birlikte Okumak”, *Türk Kültürü* Yıl 59 sayı 2 (2021), 53-66.

⁴⁰ Öztürk, “Faruk Nafiz Çamlıbel (1897-1973)”, 5-6.

⁴¹ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Tiyatro Eserleri*, 41-42, 54-59, 232; Tuncay Çolak, “Faruk Nafiz Çamlıbel’in Canavar Piyesinde Kurgu ve Temalar”, *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E - Dergisi* 9/2 (2022), 94-105; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri*, 54-55, 81-88; Kudret, “Faruk Nafiz’in Şiir ve Han Duvarlarının Kaynakları Üzerine Notlar”, 396; Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, 2/634-652; Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (İstanbul: Varlık Yayınları, 1992), 90-91.

⁴² Gülay Yurt, “Faruk Nafiz’in Akın ve Özyurt Oyunlarının Türk Tarih Tezine Katkısı Açısından İncelemesi”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 3/4 (2014), 433-443; Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Tiyatro Eserleri*, 42-44, 59-63, 232-233; Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, 572-592; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri*, 88-94.

⁴³ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Tiyatro Eserleri*, 44-45, 63-73, 233; Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, 593-615; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri*, 94-98.

⁴⁴ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Tiyatro Eserleri*, 46-47, 74-79, 237; Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, 615-634; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Hayatı ve Eserleri*, 98-101.

2.5. *Yayla Kartalı (Sahne romanı, 3 perde, 1945)*

Yayla Kartalı, şairin en uzun tiyatro çalışması olup üç perdeden oluşan bir piyestir. Çamlıbel'i böyle bir eseri yazmaya sevk eden sebep evinin yakınlarındaki bir açık hava tiyatrosunda ve bu tiyatronun kulislerinde dönen rezaletleri görmesidir. Yayla Kartalı, oyunların aksine manzum değil nesir şeklindedir. Oyun, Anadolu insanının yaşadığı problemleri işlemektedir. Çamlıbel'i bu eseri bir süre şehir tiyatrosunda oynadıktan sonra filme aktarılmıştır.⁴⁵

2.6. *Ateş (Manzum piyes, 2 perde, 1939)*

Ateş, Çamlıbel'in 1939 yılında iki perde olarak kaleme aldığı ve çok az bilinen tiyatro oyunudur. Oyun, Kurtuluş Savaşı sırasında bir Anadolu ailesinin başından geçen kahramanlık öyküsü ve Anadolu halkının bu süreçte göstermiş oldukları kahramanlıkları konu edinmektedir. Bu oyun Batı geleneği ile köylü tiyatrosu geleneğinin birleşiminden oluşmaktadır. Oyuncular, Anadolu'nun sıradan köylüleridir.⁴⁶

2.7. *Dev Aynası (3 perde, 1945)*

Dev Aynası, şairin 1945'te Darülbeydi'de (İstanbul Şehir Tiyatrosu) oynanan üç perdelik oyundur. Kitap halinde basılmamış olan oyun, Tiyatro mecmuasında bölüm bölüm yayımlanmıştır. Olay Gazanfer Aslan adında kibirli bir kişinin kendisini her şeye kadir biri olarak görmesi ve yaşanan bir olay neticesinde otoritesini kaybetmesi etrafında dönmektedir.⁴⁷

2.8. *İlk Göz Ağrısı (4 perde, 1921)*

İlk Göz Ağrısı, Çamlıbel'in nesir şeklinde yazdığı dört perdeden oluşan oyundur. Konu aile içi dram ve bir kadının hayat öyküsü etrafında dönmektedir. Bu oyun Fransız romancı ve oyun yazarı Paul Hervieu'in (ö. 1915) Le Dédale adlı eserinden uyarlanmıştır. Oyun ilk defa 1921 yılında Ferah Tiyatrosu'nda oynanmıştır.⁴⁸

2.9. *Sevk-i Tabii (3 perde 1925)*

Sevk-i Tabii, Fransız yazar ve oyun yazarı Henry Kistemaekers'ten (ö. 1938) uyarlanmıştır. Oyun 1925 yılında Sermet Muhtar Alus ile birlikte Darüledâyi'de sahnelenmiş fakat kitap halinde basılmamıştır. Oyunun konusu sanat ve mesleğin tabii bir hale geldiği ve insanlarda artık görev ve vazife duygusunun her şeyden önce geldiğini konu edinmektedir.⁴⁹

2.10. *Vazife (Piyas adaptasyonu)*

Bu oyun hakkında malumat bulunamamıştır.

3. Mektep Oyunları

3.1. *Yangın (1933)*

Faruk Nafiz Çamlıbel'in 1933 yılında yazdığı tek perde ve altı meclisten oluşan okul piyesidir. Oyun Ali ve Ahmet adındaki iki sokak çocuğunun bir gece vakti çıkmaz bir sokağa gelmeleri ve bunun neticesinde karşılaştıkları olaylar etrafında dönmektedir. Çamlıbel, Modern Batı tiyatrosundan etkilenerek bu oyununda farklı bir yöntem takip etmektedir. O kendi oyuncularını seyircilerin arasına yerleştirerek onlarla diyaloglar kurmakta ve böylece oyuna hareketlilik katmaktadır.⁵⁰

⁴⁵ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 48-49; Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, 652-667; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 27, 103-106.

⁴⁶ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 48, 79-87, 237-238; Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, 667-680; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 101-103.

⁴⁷ Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, 684.

⁴⁸ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 49-50, 87-92, 239-240; Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, 680-683; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 75-80.

⁴⁹ Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 80-81.

⁵⁰ Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 116; Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 50-51, 92-95, 240-241.

3.2. Hanım Şiir Yazacak (1933)

Faruk Nafiz Çamlıbel'in, 1933 yılında yazdığı tek perdelik oyunudur. Oyun, Leyla Hanım adlı şairin tek başına kalıp şiirini bitirme çabasına rağmen misafirlerin sürekli evine gelerek kendisini rahatsız etmesi ve bunun neticesinde meydana gelen komik olaylar etrafında dönmektedir.⁵¹

3.3. Mektuplar (1933)

Faruk Nafiz'in 1933 yılında yazdığı tek perde ve yedi meclisten oluşan oyunudur. Oyun sadece öğrencisinin iyiliğini düşünen Muavin Hanım'ın davranışlarına karşılık öğrencisinin ona karşı yaptığı saygısızlıklar etrafında dönmektedir.⁵²

3.4. Yeni Usul (1933)

Faruk Nafiz'in 1933 yılında yazdığı tek perde ve dört meclisten müteşekkil bir komedi oyunudur. Yeni Usul, bir okul komedisi ve aynı zamanda Türk eğitim sisteminin bozuk oluşu ile mesleğinin gereğinin bilmeyen insanların fiilleri sonucunda ortaya çıkan durumları ele almaktadır.⁵³

4. Bir Demette Beş Çiçek Başlığı Altında Toplanan Mektep Oyunları

Bir Demette Beş Çiçek, Çamlıbel'in okul oyunlarını toplama eseridir. Eserde yer alan piyesler Kelebekler, Numaralar, Küçük Çiftçiler, Dersler ve Sinir Hekimi olmak üzere beş oyundan oluşmaktadır. Bunlar, okul münazaralarında sahnelenmek üzere kaleme alınmış kısa oyunlardır. Bu oyunlarda milliyetçi duygulara hitap ve onları harekete geçirmek amaçlanmaktadır.⁵⁴

4.1. Kelebekler

Kelebekler, sahne oyuncularının kendilerini tanıtmalarıyla şekillenen ve karşılıklı tekerlemelerin söylendiği eğlendirici bir oyundur. Oyun tek perdeden oluşmakta ve iki tarafı ağaçlık, arkası ise yeşillik bir alanda geçmektedir. Burada gençlerin varlığının vatan için son derece önemli ve faydalı olduğu mesajı verilir.⁵⁵

4.2. Numaralar

Oyun, bir öğrencinin sınavdan önceki gece, derslerine çalışırken aklından geçenler ve rüyasında ders notları ile konuşması etrafında döner. Olayın geçtiği yer öğrencinin odasıdır.⁵⁶

4.3. Küçük Çiftçiler

Oyun, dört zengin çiftçi kız ile bir fakir çocuğun karşılaşmasını konu edinmektedir. Küçük Çiftçiler tek perdeden oluşmaktadır. Oyunun mesajı fakirlere duygusal bir yönden yardım edilmesi gerektiğidir.⁵⁷

4.4. Dersler

Oyun, tek perdeden oluşmakta ve bir öğrencinin odasında geçmektedir. Konu, öğrenci ve yedi dersini temsil eden kişilerin birbirleriyle konuşmaları etrafında dönmektedir. Oyunun sonunda bütün dersler öğrencinin karşısına çıkar ve vaktinde çalışmadığı takdirde konularının birikeceği ve netice itibarıyla de çalışmanı zorlaştıracaklarını söylerler.⁵⁸

⁵¹ Caner Solak, "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hanım Şiir Yazacak Adlı Oyununda Komiğin Oluşumu", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* sayı 50 (2013), 231-242; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 116-117; Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 51, 95-96, 241.

⁵² Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 51, 96-98, 241; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 117-118.

⁵³ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 51-52, 98-99, 241; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 117.

⁵⁴ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 52; Özcan, *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, 680-685.

⁵⁵ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 53, 99, 241-242; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 107-110.

⁵⁶ Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 110-112; Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 53, 99-100, 242.

⁵⁷ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 53, 100, 242; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 112-115.

⁵⁸ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 53, 100, 242; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 115-116.

4.5. *Sinir Hekimi*

Sinir Hekimi, diğer piyeslerden farklı olarak nesir türünde yazılmış bir komedi olup tek perde ve on bir meclisten oluşmaktadır. Konu bir akıl hastanesinde doktor ve hastabakıcının yer değiştirmesi neticesinde gelişen olaylar etrafında dönmektedir.⁵⁹

5. Roman

5.1. *Yıldız Yağmuru (1936)*

1936 yılında Kanaat Kitabevi tarafından basılan Yıldız Yağmuru, Faruk Nafiz'in Cumhuriyet'in kurulmasıyla ortaya çıkan yeni insan tiplerinin arasında geçen kadın-erkek ilişkilerini konu edinmektedir. Ayrıca roman zevkusefanın, kumar ve içki bağımlılığının yalnızlaştırdığı insanların gayrimeşru ilişkiler içerisinde yabancılaşmalarını ve bu yabancılaşmadan Anadolu'ya, Anadolu'nun saf ve temiz yürekli insanları ile asıl kültürlerine geri dönerek kurtuluşlarını anlatmaktadır.⁶⁰

5.2. *Ayşe'nin Doktoru*

Hürriyet gazetesinde bölümler halinde yayımlanan ancak kitap olarak basılmayan roman II. Abdülhamid döneminden Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar Türkiye'de yaşanan gelişme ve olayları konu edinmektedir. Faruk Nafiz, romanda Osmanlı Devleti'nin çöküşüne zemin hazırlayan büyük hadiselerle de değinir. Ona göre bu çöküşün sebeplerinin başında iç ve dış isyanlar ile Balkan Savaşları gelmektedir.⁶¹

6. Biyografi

Tevfik Fikret, Hayatı ve Eserleri, Cumhuriyet Kitabevi, İstanbul 1937, s.63.

Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Tevfik Fikret, Hayatı ve Eserleri" adında kaleme aldığı bu eser Tevfik Fikret'in hayatı sanat anlayışını incelemektedir. Eserde Tevfik Fikret'in biyografisine kısaca değinen şair ayrıca onun edebî ve insanî yönlerini ele almakta ve onun şiirlerinden iktibaslar yaparak eseri tamamlamaktadır.⁶²

7. Makale, Sohbet, Fıkra Türündeki Yazıları

Bu türden eserleri başka bir çalışmaya konu olacak kadar fazla olduğundan Hakan Soydaş'ın "Faruk Nafiz Çamlıbel Bibliyografyası" adlı çalışmasına bakılabilir.⁶³

Kaynakça

- Banarlı, Nihat Sami. "Faruk Nafiz Çamlıbel". *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. 2. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1971.
- Bulut, Halil Hadi. *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1991.
- Bulut, Halil Hadi. *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Şiirleri (derleme-tasnif-inceleme)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1988.
- Bulut, Halil Hadi, "Faruk Nafiz Çamlıbel" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/195-196. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

⁵⁹ Uyduran, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Tiyatro Eserleri*, 55, 100-101, 242; Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 116.

⁶⁰ Öztürk, "Faruk Nafiz Çamlıbel (1897-1973)", 4-5.

⁶¹ Öztürk, "Faruk Nafiz Çamlıbel (1897-1973)", 4-5.

⁶² Bulut, *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, 169-170.

⁶³ Soydaş, "Faruk Nafiz Çamlıbel Bibliyografyası", 245-250.

- Çakıcıoğlu, Erdal. *Yazarlar ve Şairler Sözlüğü*, ed. Tuba Öztürk İstanbul: Eflatun Matbaası, 2012.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Akarsu*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 2. Basım, 1940.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Akıncı Türküleri*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1938.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Çoban Çeşmesi*. İstanbul: Yeni Şark Kütüphanesi - Marifet Matbaası, 1926.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Dinle Neyden*. İstanbul: Kitâbhâne-i Sûdî - Hilâl Matbaası, 1926.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Gönülden Gönüle*. İstanbul: Hukuk Matbaası, 1919.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Han Duvarları*. nşr. Nihad Sami Banarlı. İstanbul: Milli Eğitim Basımları, 1969.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Suda Halkalar*. ed. Halk Kütüphanesi Sahibi Abdulazîz. İstanbul: Sanâyi-i Nefise Matbaası, 1928.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Şark'ın Sultanları*. ed. Mallim Ahmed Hâlid. İstanbul: Orhâniye Matbaası, 1918.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Tatlı Sert*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1938.
- Çolak, Tuncay. "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Canavar Piyesinde Kurgu ve Temalar". *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E - Dergisi* 9/2 (2022), 94-105.
- Dere, Mustafa. "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Şiirlerinde Savaş ve Kahramanlık". *Black Sea Summit 6th International Social Sciences Congress*. 386-398, 2021.
- Doğramacıoğlu, Hüseyin. "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Suda Halkalar Adlı Eserinde Su İmajları Ve Benzetmeler". *Turkish Studies* 7/3 (2012), 1037-1051.
- "Faruk Nafiz Çamlıbel". İstanbul: Yeni Türk İslam Ansiklopedisi, 1995.
- Gürsoy, Belkıs Altuniş. "Faruk Nafiz Çamlıbel". *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*. 3/22-23. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2003.
- Kudret, Cevdet. "Faruk Nafiz'in Şiir ve Han Duvarlarının Kaynakları Üzerine Notlar". *Türk Dil* 269 (1974), 395-403.
- Kurdakul, Şükran. *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2. Basım, 1973.
- Necatigil, Behçet. *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları, 4. Basım, 1992.
- Önen Dede, Elif Esra. "Faruk Nafiz Çamlıbel". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. 1-1, 2019. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/camlibel-faruk-nafiz>
- Özcan, Engin. *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1993.
- Öztürk, Yakup. "Faruk Nafiz Çamlıbel (1897-1973)". *Atatürk Ansiklopedisi*. 1-7, 2023. <https://ataturk-ansiklopedisi.gov.tr/bilgi/faruk-nafiz-camlibel-1897-1973/?pdf=5951>
- Özyürek, Dursun. "Modern Türk Şiirinde Hecenin Yükselişi ve Beş Hececiler". *3 Aylık Edebiyat Düşünce Dergisi* 2 (2014), 12-17.
- Pelvanoğlu, Emrah. "Ossianizm ve Beş Hececiler". *Millî Folklor* 75 (2007), 5-10.
- Safi, İhsan. "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Sanatında Yahya Kemal Beyatlı'nın Etkisi". *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 2/4 (2015), 1-10.
- Solak, Caner. "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hanım Şiir Yazacak Adlı Oyununda Komiğin Oluşumu". *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 50 (2013), 231-242.
- Soydaş, Hakan. "Faruk Nafiz Çamlıbel Bibliyografyası". *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 50 (2013), 243-260.

- Şahin, Emir Ali. “Anadolu Notları ve Han Duvarları’nı Birlikte Okumak”. *Türk Kültürü* 2 (2021), 53-66.
- Tansel, Fevziye Abdullah. “Faruk Nafiz Çamlıbel”. *Kubbealtı Akademi Mecmuası* 1 (1974), 38-51.
- Uyduran, Melek. *Faruk Nafiz Çamlıbel’in Tiyatro Eserleri*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- “Faruk Nafiz Çamlıbel”. *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. ed. Murat Yalçın. 1/294-295. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010.
- Yurt, Gülay. “Faruk Nafiz’in Akın ve Özyurt Oyunlarının Türk Tarih Tezine Katkısı Açısından İncelemesi”. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 3/4 (2014), 433-443.
- Yalçın, Murat (ed.). “Faruk Nafiz Çamlıbel”, *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, 1/294-295. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010